

ԿՐՈՒԱԾՔ (աղգանունը քերած)
Ս. Պ. ԲՈՒԲՐԳ.

Գործ հանգուցեալ Միքայէլ Նալբանդեանցի
Բանտարկութեան մէջ.
Ընդէմ Վարդենիք անուամբ գրքոյկին
Խորէնի Գալֆայեան
Թէոդոսիայ.

ԵԼՅՄԻՔ

«Je veux montrer à mes semblables un
homme dans toute la vérité de la nature».
J. J. Rousseau (Confession).

ՈՒՂՆՐԶ

«Compte rendu!»

Որում Խորէն հանապազ
Լարակառուր և քնարին
Վարդենեաց ոչինչ նիազ
Գողարիկ անդրաձայնութիւն:

Բ .

ԱՌ ԸՆԹԵՐՑԱՆԵԼԻՍ

«Je ne veux pas passer pour meilleur que
je ne suis».

J. J. Rousseau Nouv. Heloise

«Non, mes amis, non, je ne veux rien être...
De mon berceau près de benir la péille
En me créant Dieu m'a dit ne sois rien».
Béranger.

Զայս մի և եթ կանխեմք աղաչել, զի մի՛ ոք համարեսցի
եթէ և մեք առ հայկաբանս կամ առ քերթօղս զանձինս գրի-
ցեմք. քաւ լիցի մեզ: Դուզնաքեայ ոք, այլ մի տառապեալ,
խոստովանիմք, այլ՝ սպաս արարեալ ճշմարտութեան, ոչ երբէք
զանձինս ունիմք առ որ չեմք, և ոչ երբէք:

Ընդէ՛ր իսկ բնաւ և մալթանք՝ մի՛ որոց աչս ունիցին
տեսանելով ոչ զդոյն գուշակիցեն, անդէն իսկ ի վերծանու-
թիւն մատուցեալ: Մաղու արդար իսկ արժանի. միթէ ամենայն
որ կաղակրկին կակազէ, լիցի՛ ի բարբառ. գրգարանին, հայկա-
բան իցէ, կամ որ չափաւն՝ քերթո՛ղ. «Եւ Սաւո՛ղ ի մարգա-
րէս», որպէս ասեն Գիրք:

Քաւ, և մի՛ լիցի, ասեմք և կնքեմք, այլ զդիպողն առանց
բնաւ թանգուզանաց, արդիւնաւոր ճշմարտութեամբ և ի փոր-
ձոյ՝ զպատասխանին ճահեցուցանեմք. ոչ բազումք իցեն, քան
եթէ սակաւք, զի առ ծանր թեթևութեան անձամբ զանձինս
յանդգնեցուցանեն, մինչև, թէ տայր ոք, զբազմերախտ և զա-
ռաքելանման մերոց թարգմանչաց զգահուց բուռն հարկանել:
Սակաւք իցեն առ մեզ, օրէն լիցի հարցանել, որ ի չափս ինչ
արուեստակալս զհողմս արածեալ միանգամ, զՇեքսպիրի կամ
զՇիլլերի լրբին թեկն ածել, որոց և ոչ իսկ համբակացդ ան-
լուայից ստգիւտ թերես ի ճահ:

Եթէ փութացաք ուրեմն քաւիլ յայդպիսեաց՝ թուի մեզ
թէ և ոչ իւրք ինչ գթեցաք:

Շնոր իսկ իցէ մեզ, ստուգութեամբ ասեմք, և կարի՛ շատ,
եթէ զանձինս ի նախադրունս անդ համարձակեցուցուք գի-
տութեան լեզուիս, զոր յերկնից արդեօք հրաման տայր ուսա-
նել Քաջարանցն Արամ: Թո՛ղ զքերթողականին վաեմ ճարտա-
րութիւն, որով սակաւք յոյժ, քան եթէ բազումք, խելային ի
բնութենէ՝ աստուածային գոգցես կայծակամբք ջահաւորեալ,
ըստ որոյ՝ եթէ այլոցն միայն քերթողաց—հսկայից խելամուտ
կարասցուք լինել սխրալի վաստակոց, արդէն երանելի զմեզ
համարիմք:

Ե.

ԱՌԱՅՈՏՈՒՑ

Այդուն այդուն
Ի բուրաստան շուշանաց
Թափեալ դքուն
Կոյսն իջանէ մաքրազգեաց...
Զերթ թիթեռնիկ
Թռուցեալ ծաղկանց ի ծաղկունս
Քաղէ փնջիկ
Թացեալ ի ցօղ զմատունս
Զի՛ր՝ զեղեցիկ,
Զի ընդ առաջ յայգորել
Բերի յուշիկ,
Եւ զվարդունս համբուրել
Սիրատոյ՜որ
Եւ սրտացեալ հրեշտակ,
Եւ ի բոսոր
Վառի կուսին պերճ դիտակ,
Համբոյրք խաղան...
Եւ ի վանդակս կրծոց
Սիրտք թռթռան
Բի՛ւր երանի արդարոց.
Վճիտ ի սէր՝
Զոր ցանգ և գիր պատուիրէ,
Հրեշտակն մեր
Սիրէ զկոյսն ի սրտէ.
Եւ ի ծաղկանց
Համասպրամից՝ թոյր ի թոյր,
Քնքուշ մատանց
Կազմեալ պսակ բազմաբոյր.

Սրտացելոյն
Վառեն զճակատ և հնչէ
Նղբօրորդւոյն
Քնար. Լ'աղաւնեակն զի մնչէ...
Եւ ի Թաւուտս
Սաղարթախիտս պարտիզկան
Ընդ առաւօտս
Կանխեն ամօլք միաբան՝
«Ո՛ր պատմեսցէ
Զորոց սիրոյն հանեն ձօն»...
—Մի մեղիցէ.
Նոցա՝ անսէրն անկրօն:

Բ. ԱՆՅԶ

Ընդ լերինս ալպեան սահալ
Անցանեմ ի Գաղղիա.
Ճրտահար և տուայտեալ
Անփառագեղ՝ դամ, գոնեայ,
Եւ ծխին յոտն լերին
Մեքենայք որ և սուլեն
Ուղևորք խուժին խռնին
Ի կառս կառս, և ճեպեն:
Ի Փարիզ, ո՛ր, ի Փարիզ,
Յազատութեանն յորորան,
Ի սուրբ սիրոյ հայրենիս՝
Ուր պա՛ր յաւէրժ և խրախճան,
Ընդ քարչ տանիմ զոսկերս իմ՝
Մազապուր խզեալ զկապանս,
Հանգուցանել յաղքատին
Ի մերայոց օթևանս:
Tiens! կացեալ առ դուրս տան
Զայնէ առիս նուիրակ,
Եւ ես, յանգէտս ի մթան,
Կարեմ զուղին խոտորնակ...
«Par ici, monsieur, par icill!...»
(Cinquante six, rue Richelieu)
—Hein! qu'est ce qu'il y a donc?..
Merci!!!
«A la choix!!... s'il vous plait!...»
Այլ ես ի զէն յասպազէն
Վառեալ սիրոյ երկնային
Թափուր զհաղիս առ դնեմ
Լարեալս ինձ և Թուիմ,
Ի մենացեալն Դրընել՝

Ուր եղբայր ցանգ ինձ մնայր,
 Ուր սուրբ էին մուտ և ել՝
 Եւ սէր իսկ ոչ հնանայր:

Գ. ՀՐԵՇՏԱԿՆ ԱՂՕԹԻՅ:

Որ բնաւ ի տաճարս
 Ոչ բնակիս ձեռագործ,
 Որոյ են երկինք աթոռ
 Եւ երկիր կայ ընդ աթոռ,
 Հաճեցար զանուն Քո
 Կոչել ի վերայ մատրան,
 Ի վերայ մեր այս տան՝
 Յար բնակին սրդիք Քո:
 Սրբութեան կանգնեցաւ
 Սեղան Տեառնդ ընդ հարաւ,
 Որդւոյդ առ յիշատակի
 Հաց և զինի Քեզ մատչի:
 Ո՛չ դաս ի հարաւոյ
 Ո՛չ սուրբդ ի Փառան լեռնէ:
 Մարգարէն զայս ասէ,
 Շարժեալ ի Քումմէ Հոգւոյ:
 Կարկեցան և ժանտից
 Բերանք, լեզուք՝ թունալից
 Մինչ ընդ սրբոյն ներսիսի
 Տօնեցաք զԳրիգորի:
 Եւ դաշնակն ¹⁾ հրաշաձայն
 Յաներեւոյթս սրովբէից
 Օրհնեղգուաց երգակից
 Գտաւ Քեզ յերեքսրբեանն:
 Հայեաց, Տէր, ի ծառայս,
 Եւ մի յիշեր զանուղղայս,
 Աջ Քո լիցի ի նոսա
 Այլ ի հարէն զիս փրկեա՛,
 Զորդի Քո աղախնոյ
 Ում սիրտ ետուր սիրալիր
 Եւ զսուրբ խաչ ի կիր
 Զնշան Որդւոյ մարդոյ:

¹⁾ Յայսմ և ի սոյն միայն ներեմք մեզ, և այն ոչ ան-
 խորհրդաբար, որպէս թէ կամեցեալ ասել չքոյդ ցճեզ, կիրա-
 ռութիւն բառիդ ըստ այդմ առման, զոր այլուր մերժեմք իս-
 պառ, որպէս կամամտածական բռնազբօսութիւն լեզուիս:

Պ. ՏԾՂԻ ՏԱՆ ՏՊՐՈՒԹԻՒՆՔ

Ընդ վարսագեղ ծառով նստեալ հառաչէր
Այն ինչ տակաւ տիւն զգիշեր հալածէր,
Եւ թռչնակաց հոյլք համակեալ ի գեղգեղս
Բիւր դայլայլիկս յօրինէին քաջհամեղս.
«Եւ զի է քեզ, ասեմ ցկոյսն, համակիլ
Յանգ ի Թախիծ, և ուստի քեզ վարակիլ
Յախտ անծանօթ, յորմէ կայիւ ցարդ անփորձ,
Մի թշնամի Աստուած ի քեզ զայդ ելոյցաւ,
Ձայս առ կոյսն, և զնորա իրանաւ
Պարապատեալ թաւալիմք առ վարդենեաւ
Ի դալարիս, յոր երկինք դեռ ցօղէին.
Եւ ձեռք քաղուսք սրտի կուսին պատահին:
Այլ խուն ի վեր ամբարձեալ անդր զաջ ի խանդ
Ձնախանձոտ լուծանեմ կուռ զճարմանդ,
Եւ անդրանիկ ցոլք նշուլից արեւուն
Ի ստեանց կուսին արտափայլին գոյն ի գոյն:
«Քանի վսեմ, զի վայելուչ, մեծ ես, Տէր,
Սիրոյդ ի շունչ որ զտիեզերս առլցեր.
Եւ ժպրկեցի ստգիւտ դնել ի դործ քոյ
Որդնն չնչին, բանիւ անդուռն բերանոյ:
Յորդան կարմիր ի չրթանց լարս կուսանին
Ժպիտ փայլի, յայտս գոհար վարդք վառին,
Հաւատարիմ մնայ սակայն լուութեան...
Ես իմ անդէն.—եթէ ոչ սուրբ ընութեան:

Ե. ՕՐՀՆԵԱՂ ԼԻՑԻՍ ԲՈՒՅՐ

Սիրտ քո օտար լիցի, ո՛վ կոյս,
Ընդ վայրայօն պչրանաց,
Որոց բախեն՝ բաց զքո դուրս,
Մի մերժեսցի ոք ի բաց,
Եւ ընդ յարկաւ քո խորանին
Ասանջական թէ գտցիս
Սիրատենչակ քեալ հիգին,
Յաւիտեան օրհնեալ լիցիս:
Թէ ոյր չիցէ գլխոյն տեղի
Եւ դու նմա զքո բարձս...
Թէ կորացեալ գլուխ գգուի...
Ձգեալ ի քէն զնոր կեանս,
Տաղաւարիդ Աբրահամեան
Ի Մամբրէի կաղնւոյն ցից
Օժտեսցէ միշտ Ամանորայն
Յաւիտեան օրհնեալ լիցիս:

Թէ սիրակէզ հէզ ծաբաւոյ
 Ընդ ծագ պտղանն ջաւր խնդրել
 Նահապետին ի Յակորու
 Զրհորոյդ դու տաս ըմպել,
 Կրկնավտակ աղբերակիդ
 Յանոյշ վիճակս հրճուեսցիս
 Եւ մի կացցէ ակնդ վճիտ՝
 Յաւիտեան օրհնեալ լիցիս:
 Մատաղերամ հէզ այգորդաց
 Եթէ զայդիդ տաս ի գործ,
 Եւ վաստակոցն արդեօք քրտանց
 Բերես առնուլ զքաջ փորձ...
 Սիրողապէս թէ ուղղեսցես
 Յամբոյր տիգեալ խաւարծիս՝
 Բուն քեզ բուսցի միշտ քաջապէս,
 Յաւիտեան օրհնեալ լիցիս:
 Եկեալ ումեք վարդիցդ ի հայց,
 Դու՝ որպէս մայր գթութեան,
 Տաս և զոյգս փթթեալ նռանց,
 Եւ մածեալ լեռնակողման
 Առաջնորդես այգւոյդ գինւոյն
 Ի կենսաբաշխ խառնելիս՝
 Չա՛փ քեզ ի գոգ տացի շարժուն,
 Յաւիտեան օրհնեալ լիցիս:

Ձ. ՄՈԳՊԱՇՏԷՆ ՅԱԶԷ

«Celestial Dian, goddess argentine,
 I. will obey thee»
 Ihakspeare. Pericles, prince of Tyre.
 Act. v. scene.

«Որոց սիրեն զիս
 Անուն ի յերկինս
 Ի վեր քան զարե
 Գրեսցի ինե
 Նա, կոյս սիրասուն
 Որ զհէգն անտուն
 Զօնեալ յիւր ի սէր
 Պաշտէր յանձանձէր,
 Աւանիկ ահա
 Ընդ երկինս սիգայ,
 Յաստեղացն ի պար
 Զահեալ բոցավառ...
 —Զինչ անուն նորա,—
 Հարցանէ ցնա

Զոհն թակարդեալ.
 —Կամ զինչ նորա փայլ:
 «Առնալափ ահա
 Ի վեր բարձրանայ
 Եզերտից սահեալ
 Ընդ մէգ ընդ մուլլ,
 Աստղիկ վեհափառ՝
 Արուսեակդ փարփառ,
 Կոչէր առ նախնեօք,
 Եւ պաշտէր բազնօք:
 Իսկ զքեզ, սկ կոյս,
 Շուշան դեռաբոյս,
 Ի լուսին կարգեմ
 Սխրացուցանեմ,

Ընդ Ոսկիամօր
Տիկնոջն երկնաւոր
Պաշտեալ առ նախնիս
Յողջոյն աշխարհիս.
Խնկեմ վանուն քո
Երգեմ գաէր քո
Բամբուան ի լար
Կնտնտոցահար
Որմիզդ իսկ յերկինս
Վաջցէ ի յակճիւս...
Միայն թէ յագես,

Յոր ցանգ ըղձամ ետ...

Եւ շօշափեցա՛ն
Ստինք կուսական,
Միւրանէծաղիկք
Լուծան կուսութիւնք.
Մոգպաշտէն վաղիւ
Վայ գմատեհիւ,
Յոր գրէ զկուսին
Անուն ի լուսին:

Ը. ՀԻՄՆԵՆ, Ո՛Վ ԿՈՅՍ. ¹⁾

Եւ յԱրուսեակին
Ձոր թաւուտք գգուեն
Յախտարծարծ լերին
Ի թաւալոցէն,
Հրեշտակին մատունք
Սահին դիւրաշուրջք,
Ընդ կմայն կայտառ
Շրթանցն ի ծրար:
Ի շրթանց փոքունց
Ի յաւէրժհարսանց,
Պարզեալ դիւրալոյծ
Սնդուն գեղապանծ
Ունի. գտաճարին
Ձմուտ խորանին
Քարոճ պարծանաց
Կուսից ամօթեած:
«Հիմէն, ո՛վ դու կոյս,
Եւ պահեալ անխախտ
Լէր ինձ կենախուզ
Վամ պկնքեալ դրախտ

Թողացո՛ք բանալ
Բարձր ի գլուխ սիգալ,
Յանմատոյցն յայլոց
Մտեալ հաւալոց:
Յիս, կոյս, յիս ցօղեմ
Կուսութիւնս առատ
Նորոյդ Սանիրայ
Ձուղիս անարատ,
Լիցի ի թերափ
Իսկ խաբամանայն՝
Բաժակ մահաթոյն»...

Եւ հնձանահար
Թաթաւեալ զձորձս
Ի ըստոր պայծառ
Տաճարին ի մուտս,
Գայ որպէս փեսայ,
Նազի և ցնծայ.
Իսկ խաբամանին՝
—Ողբայ ցաւագին:

Թ. ԱՅՍ Է ՀԱՆԳԻՍՏ ԻՄ

Ո՛րպէս գգուէ բնութիւն զարև
Յետ անձրեաց, յետ բքոյն.
Ո՛րպէս զարթնու թօշնեալ տերև
Ի ցօղ զուարթ յետ տապոյն.

¹⁾ Ցաւօք սրտի պէտք է տանք, որ 7 ըդ գլխի բնագիրը տպարանում կորած լինելով՝ անկարող ենք տպել: ԽՄԲ.

Ո՛րպէս լերինք, հովիտք, ծործորք
 Մերկացեալ զձոյ սառին,
 Ընդ շունչ գարնան՝ որպէս և ձորք
 Գեղեցկանան դալարին:
 Ո՛րպէս ըղձայ այր շինական
 Բիւրաբեղուն լի՛ հնձոց.
 Կամ այգւոյն տէր՝ սիրտ ի բերան,
 Ո՛րպէս խաղողոյն կթոց:
 Ո՛րպէս նաւորդ հողմակոծեալ
 Անձկայ հողոյն հաստատուն.
 Ո՛րպէս նմա շող փայլակեալ
 Զոր հատանէ լուսատունն ¹⁾
 Ո՛րպէս ստրուկ թոպեալ ի գանս
 Ո՛րպէս պասքի փրկութեան,
 Կամ բռնութեանն զո՛հ ի կապանս,
 Կապարանին խորտակման:
 Պատիւր սոքա են ուրուականք
 Առ անձկութեամբ հրեշտակին.
 Զի՞ք ի բնաւս, չի՞ք օրինակ,
 Որպէս գրկաց նա կուսին:
 Զմուռս բուրեն ստեանց պտկունք
 Յայն հոտոտի մեր քերուր.
 Ի շաղ կրծոց նորա պասուր՝
 Ո՛հ, բժշկի ի մի ումալ:
 Անդ և թակոյկք ճախարակեայ
 Ժմտեալ նմա. գոգ ի խինդ,
 Անդ և սոսորդ ոչ ի բացեայ
 Երկի՜նք, տրոփէ սիրտն ի թինդ...
 Ի սարաւոյթ փրփրածնին
 Կրկնամահկին ընդ ալօս,
 Զդրանդեօք յաւէրժհարսին
 Քերի հրեշտակին փաղղոս...:
 Կալեալ զառու կրկին աղբեր՝
 Ռահ ցօղահար, տայ մղճն,
 Եւ սողոսկեալ կռուի ի վեր՝
 Մինչ ի Հայոց կոկիւտոն...
 Յահեղ ծարաւն զջուր խնդրեալ,

¹⁾ Կամ առ ոչ գոյոյ ի լեզուիս, կամ առ մերոյ տգիտութեան՝ զայս բառ ունիմք յանգղիականէն—Lidthouse լուսատուն: Խոստովանիմք, բառս այս տեսաւ ի կիր արկեալ որպէս լուսատու աշտարակ, անշուշտ, ստոյգ թարգմանութիւն ի գերմանականէս—Leuchthusin. բայց անգղիականին համառօտութիւն՝ մանաւանդ սիրելի մերոց է ակնորժակաց: Այլ ամենայն ոք զիւր կամս հաճեցէ:

Նւ ջհւր նմա՝ ընդ եղէ՛զնն.
Նւ ոռոգի այն ինչ հերկեալ
Անդաստան ընդ երթեկն. .
Քամեալ զբաժակ սիրահոսան
Իբրև զերկաթ ի մագնիտ՝
Ընդարմացեալ մածնու հրեշտակն
Այս է, գոչէ, իմ հանգիստս:

Ժ. ԶԵՐՕՂՆ - ԶԵՐԹՈՂ

Ցորեան՝ ատոք ի հասկին,
Մեզ ընձեռէ բնութիւն,
Այլ ո՞ ի կալ ո՞չ կասու,
Ո՞ զթեփ ոչ ընկենու:

Մնան միշտ բնութեան
Տուրք մշակութեան:

Ուղւոյ եղեալ այլ ոք այլ,
Ընդ բոխասէր առապար
Ո՞չ զսատանն օ՞ն ի յաց,
Նւ ռահ հորդեալ դիւրագնաց?
Սոսկ ի մարդոյն մուրճ
Յարգարի կամուրջ:

Ո՞չ հրեշտակն ցցասաց
Պատկառ այդմ օրինաց,
Ջամենայն փակեալ բանայ.
Զի որ զկնին նորա գայ՝
Նլցէ և մտցէ
Նւ ճարակ դտցէ?

Նւ ահա կոյս հրաշաւոր,
Ճոխ հեշտալեօք բիւրաւոր,
Այլ զի գոհար մեծագնոյ
Ոչ շողայ թարց քերելոյ,
Ածէք առ քերողն
Անուանեալ քերթող!

Քերի ակնն և թռչին
Բեկորք մանունք ի գետին,
Ճարտարին բարախէ սիրտ
Բեկորք փայլին ի յակնթ...
Նրդի ի քնար
Ի վաղիւ գոհար:

ԺԱ. ՅԻՇՆԱ՝ ԶԻՍ

Լուսաբերին յառաւօտել

Ընդ արշալուրչսն, ո՛ր դու կոյս,
 Ընդ արևուն արտափայլել
 Ընդ խրոխտ լեռանց զագաթունս,
 Իջեալ ի դրախտ ընդ այգս այգոյն
 Թէ գտրելեաւ փարիցիս,
 Յողջակէզ անդ հանել սիրոյն...
 Մի մոռանար, յիշեմ զիս:
 Ի զով խաղաղ երեկոյին
 Թէ ընդ ծառով պարզիցիս,
 Եւ զմայլեալ ի բոյր վարդին
 Յանոյշ ի գիրկ աղխիցիս,
 Հնչեացին քո հէզ պանդխտին
 Մոմունջք ի կոյս լսելիս,
 Յանդրանիկ հունձս այտից վարդին՝
 Մի մոռանար, յիշեմ զիս:
 Եթէ ի ստուեր ուրէք յանկեան
 Ձեռք հեշտախոյզը դգուեսցեն
 Ջուլուցդ երկուորիս այծեման,
 Եւ ուլուց եղջիւրք ցցուեն,
 Ի կուսական քո գիրդ ագուռ
 Թէ փոխարէն ունիցիս
 Տէգ սիրամուխ, դարբնեալ ագուռ՝
 Մի մոռանար, յիշեմ զիս:
 Եթէ սիրոյն հողմ ուռուցիկ
 Ջքեզ արկցէ ի տապաստ
 Կէ նաւուղիդ քաջաբաստիկ
 Ձեռն ի սամիս կայ պատրաստ
 Նդ կայմին յոխորտ չռինդ ահագին՝
 Եթէ որցեալ ցնցեսցիս,
 Ջաչկունս ի վեր ուղղեալ յերկին՝
 Մի մոռանար, յիշեմ զիս:
 Եթէ ի բոց սիրոյ կիզեալ
 Ջրոյ կենդանւոյ ի խնդիր
 Վառիս, երթաս զոտս ամբարձեալ
 Եւ խոյզ քո ոչ առաւիր,
 Ջկենսատուն քաջ ընդգրկեալ
 Շրթամբք ցնցուղ թէ յագչիս,
 Յարտափազկին ի վէտ խաղալ՝
 Ոհ, յիշեմ զիս, յիշեմ զիս:

ԺԲ ԿՆԿՕՌՈՒՆԿՕՐԾՐԾ

«Կուտ, կուտ, կուտ, կուտ, կուտ»,
 Մարին կուտկուտայ...
 —Միփ, ծիփ, ծիփ, ծիփ, ծիփ,
 Միփծիփեմ նմա...

Մարին գայ և գգուի
 Սէր եռանդն յիս բորբոքի:
 «Գողացան զձուս,
 Ո՞ տայր ինձ որդիս,
 Մինչ ես գամ ի թուխս՝
 Յիս՝ որձակ քաղ, յիս».
 Ասէ և կուտկուտայ
 Եւ անդէն իսկ գառանայ:
 Mary, գէթ գերկուս
 Ունիմ ես զձուս,
 Իցէն քեզ հերիք
 Իմ այս երկուորիք.
 «O, yes, please, very good!..
 Ես ճեղն լեալ սորամուտ:
 «Կուտ, կուտ, կուտ, կուտ, կուղղղ».
 Մարին կուտկուտայ
 —Յուսթի լիցի ուղի
 Արբալ, ես ցնա:
 Եւ ի ձայն բարձր ազդոյ
 Հնչեմ զիմ կիկոռիկո:

ՄԵԿԱԹԻ ՆԱԽԱՀՈՐՆ

Ա.

«Yes love indelcod is light from heaven:
 A spark of that immortol fire
 With angels shared, by Alla given,
 To light from, carthour, low. desire».
 Byron. The giaour

Եւ ընդ ծառուն կենաց
 Ի սրովբէից ամրափակ
 Նստէր Աղամ, և դիմաց
 Տեսիլ էր տխրադիտակ,
 «Եւ հիմ, ասէ, ստեղծայ
 Առ ինչ այս դրախտ փափկութեան
 Առ ինչ հանուրց կացուցայ
 Էից ի բնաւ տէր, իշխան:
 «Եւ զի պիտին ինձ պսակք
 Լուսանորոգք եթերին
 Քերովբէից յի՞նչ բանակ
 Յի՞նչ զօրութիւնք երկնային,
 Այն ինչ նաւակ մի փոքրիկ
 Որ ի կրծիս մակուկէ,
 Առ չունելոյ զանոյ յիւր
 Առաքաստեղ չզօրէս:

Ասաց, և աչք ցողեցին
 Յականողեաց մարգարիտ,
 Արտասուք էին նախկին՝
 Մարդոյն տխուր յայս հովիտ.
 Եւ սերովբէն որ հուպ կայր
 Նմա՝ ի թև իւր սրբեալ
 Ջջող յաչաց, և գրգայր,
 Եւ գնովաւ սաւառնեալ,
 Եւ ի բարբառ նդեմայ
 Ընդ նախահօրն իօսակցէր
 Այնմ երկինք եւն վկայ՝
 Սերովբէն ինչ ոչ ստէր:
 Շխիթարեաց, տէր Ադամ,
 Թէ սրտի քում ոչ տուաւ
 Ձոր սիւք ասես շարժական
 Ձի Տէր զայն քեզ զլացաւ
 Ձի թէ ի սիրտ քո փչէր
 Ձայն շունչ, այս, բոց հրոյ,
 Ապա կորուսեալ իսկ էր
 Քո զանդորրութիւն հոգւոյ,
 Եւ յո՞ նորա թափէիր
 Ձկիզելոյ կայծակունս
 Եւ կամ բնաւ ժուժայի՛ր
 Յանձին տանել զցովմունս,
 Եւ ո՞ւմ հոգալ խնամել
 Ջքեզ, ընդունակ ո՞ր էակն
 Ձկայծականցդ ժողովել
 Ձամպրոպ զչանթ և փայտէն,
 Եւ զի՞ յումպէտս բաղրաղայս
 Յօղես, ասէ նախահայրն
 Առ սերովբէն, յանդգայս
 Բնաւ ունիս դու զմարդն:
 Ո՛չ տիեզերք գործ ձեռաց
 Էին հաստեալ յոր եղայ
 Կան առաջի իմ աչաց,
 Ո՛չ ինքնին իսկ իհովայ
 Ջօրհանապազ ի դրախտիս
 Այգուն այգուն զգնայ,
 Յողջոյն եկեալ չուառիս,
 Եւ չիցէ ինձ հերիք նա:
 Ջարմանք ունին զիս ընդ քո
 Անհանճար բանս, սերովբէ.
 Ըստ քեզ միթէ սիրտ մարդոյ
 Առ վսեմն դժս իցէ:
 Ո՞ր կարիցեմ ես ի սէր
 զԱստուած սիրել վերհամբար՛,

Կամ զարարածս՝ զանվեհեր
 Գործս նորա զմատանց,
 Զարև, լուսին և պատեղս
 Զերեկոյ, զվաղորդայն,
 Զով և խաղաղ զգիշերս
 Զպայծառ լոյս տուռնջեան:
 Զծառ, զբոյս և զտունկ,
 Մաղիկ քնքոյ՝ գեղանի,
 Զվարդ յեռեալ ճոխ ի թուփ,
 Շուշան յիւր ոճ զարնայնի:
 Ո՛չ զկենդանեաց խայտ երամ
 Ո՛չ սոխակին զերգ անոյ՝
 Յոր համօրէն խրախանան
 Բնութիւնք խոշոր և քնքոյ:
 Տոբ նախ զսէր, զսրտի
 Լցո՛ իմ զամայութիւն,
 Տեսցես ուրեմն, սայթաքի
 Բնաւ մարդոյս բնութիւն:
 Ո՛չ վայրաքարչ ինչ կրից
 Զսիրտ եղից ի թիրախ,
 Իսկ ընդէր բնաւ ժպտիս,
 Ուխտեմ ես ո՛չ՝ յուխտ խարդախ:
 «Փարգա՛ստ, տէր իմ, քաւ, Աղամ»
 Կրկնէր անդրէն սերովքէն,
 «Մի՛ լիցի քեզ յաւիտեան
 Շնչել զայն ոգ բոցեղէն,
 Մի՛ լիցի քեզ տուայտիլ՝
 Կամաւ եղեալ անձնամասն
 Ի բոց հրոյ, և բերիլ
 Յոր ոչ բնաւ ուժէ մարդն»:
 Ընդ հինգն ելանէ Ադամ
 Սւ առ սրովքէն բարբառի
 Ժպիտ ի դէմս առ վայրկեան
 Փայլեալ շողայ դժպէի
 —Որ ոչ մարդ է հողեղէն
 Զմարդոյն զիմորդ բնութիւն
 Գիտէ այդպէս սերովքէն,
 Սւ ուստի այս գիտութիւն:
 Խոստովանիմ, ո՛չ սակաւ
 Զարմանք ունին զիս ընդ բանս
 Սւ զի սրովքէ չեմ բնաւ,
 Ներեսցի՝ ոչ գիտել զայս:
 Տանէր սրովքէն թերութեան
 Առնն արւոյ կամակար,
 Զի Արարչին էր պատգամ
 Կամաց նորա կալ պատկառ.

Ուստի ոչինչ գոհմանալ
 Ընդ դժպիսիլ Աղամայ
 Թևապարէ սաւառնեալ
 Դարձեալ ժպտի և գրգայ:
 Այլ զի Աղամ ոչ ընդ խաղ
 Վշտանայր ինչ գսիրոյ,
 Ուստի սրովբէն քուն խաղաղ
 Արկ գնովաւ ի վերջոյ.
 Եւ ի սղոխ զեփիւսին
 Թմրի Աղամ և ննջէ,
 Դրախտ գնովաւ սոխակին
 Ի դայլայլիկս գէթ հնչէ:
 Թևապարեալ սերովբէն
 Նդ աստեղց կահառս սլանայր
 Եւ ընդ կամարն հրեղէն
 Անցեալ ճեպէր համբառնայր,
 Մինչ յԱթոռոցն ի սահման
 Ի քերուբից պարառեալ
 Արարչին կալ յանդիման,
 Եւ Տէր՝ յԱթոռսն վերօրհնեալ:
 Վեցթևեանն անդ երկոքումբ
 Քօղեալ զդէման պակուցեալ,
 Ջոտսն՝ ներքին այլ թևովք,
 Իսկ միջնովքն թռուցեալ,
 Միտէ զմարդոյն արտասուս
 Տեառն ի հոտ անուշից,
 Հնչեն երկինք յալելուս
 Համակ զօրութեանց երկնից:
 Եւ հոտոտի Տէր ի խունկ,
 Ջոր արկանէր սերովբէն,
 Բանին ականջք զգայունք
 Նդ երկնից մաղթանս համօրէն,
 Եւ աղն՝ հաւակ էութեանց,
 Ի վայր յերկիր կարկառի,
 Եւ բարեխօսի ի շրթանց
 Ջայս գէթ լսեն, թէ շտացի:
 Սո՛ւրբ, սո՛ւրբ, սո՛ւրբ ես, Տէր, Որ էն,
 Լի են երկինք փառօք քովք,
 Նուազս յօրինէ սերովբէն,
 Եւ մատուցեալ ունելօք
 Առնու զկայծակն բոցավառ
 Ի սեղանոյն ծխելոյ,
 Եւ ի յերկիր ի խոնարհ.
 Անդբէն լինի փոյթ ուղւոյ:
 Ոչինչ գիտէ մերս Աղամ
 Զի ի քուն կայ տակաւին

Վրո՛ղ զի Թօթափել ական
 Յառաջագրեալքս կատարին.
 Տակաւ զնովաւ կենաց ծառ՝
 Արկեալ ի զով զիւր ստուեր,
 Շնչոյն դիւրէր տուր և առ՝
 Եւ սերովբէն հասանէր:
 Եւ առ Ադամ մատուցեալ
 Նստի յահեկէ կուսէ
 Եւ զարտաշէկն փայլակեալ
 Ի նա մերձեցուցանէ,
 Ծխի մարմնոյն փափուկ մորթ
 Եւ ճենճերի սիրտ անփորձ,
 Ծառանայ ծուխ ընդ ուղղորդ
 Յերկինս ի վեր խառն ընդ բոց:
 Որ զԱդամաւն կենդանեաց
 Ընդ սոսկ տեսիլ կայծականն
 Շրտուցեալ երամակաց
 Առնուն, ասեն, սիրոյ զմասն,
 Եւ զկծեալ զոյգ ի զոյգ
 Ամուք խուսեն խայտացեալ
 Ի մենաւոր վայրս անքոյթ,
 Առ Բնչ,—այդ չէ ասացեալ:
 Յամբովի հասեալ սերովբէն
 Գործոյն զոր գայր կատարել
 «Հա՛ւա, փութն հմտօրէն
 Ի նուալիւղն լինել,
 Զի զսրտիդ առագաստ
 Սիրոյն ելից մրբիկ
 Հուր, բոց տիեզերասաստ.
 Ապրեսցի՛ քո մակուկիկ»:
 Զայս սերովբէն ննջելոյն
 Կշռէր այժմիկ Ադամայ
 Այլ նա տակաւ խոր ի քուն
 Եւ ո՛չ լսէ, ո՛չ զգայ:

Բ.

. The elements
 Io mix 'd in him Nature might standup:
 And smy to all the world: This was a mau:
 Ihakspeare. Iul. Caesar. AX. s. 5.

Զի մի լիցի յերկարել
 Մեզ աստ ի բան չափածոյ,
 Եւ զի՛ ընդ վայր դանդաշել,
 Օ՛, ասասցուք ի կարճոյ:
 Մարդն, յետ ուրոյ զգաց սէր,
 Գոչեաց եթէ մեռանիմ,
 Զի ոչ գոյ ինձ ոք ընկեր,

Եւ Տէր արար նմա կին
 Իսկ թէ որպէս կամ զիմորդ-
 Ո՛չ ուսուցանէ քեզ գիր-
 Թէ չիցէ քո լուեալ ցարդ՝
 Հա՛պա, կա՛ւ և ընթերցի՛ր,
 Այլ զի ի սէր գէթ վերին
 Ադամ զնա սիրեսցէ,
 Եւ վայրակնեալ մեղկ ախտին
 Ի կուտ զսիրտ մի տացէ:
 Վերջէր բնաւ ինձ պատուէր
 Կրկնի, առէ նախահայր,
 Չէ իմ ուխտեալ միշտ ի սէր
 Վերին, ամենակատար.
 Սիրել զԱստուած և զոր ինչ
 Ի նորա կալաւ ձեռաց
 Սկիզբն գոլոյ, և ո՛չ ինչ
 Գտցի ուխտիս գիմակացա:
 Այլ սերովբէն, որ գիտէր
 Մարդոյն սրտի զկազմած,
 Եւ ոչ բնաւ վրիպէր
 Բան ի նորա սուր աշաց,
 Ահաբեկեալ ընդ երդումն
 Ջգողանի հարկանէր,
 Եւ առ Ադամ, զնեբումն
 Խնդրել երդմանցն ակնարկէր:
 Վ՛րթ յետս իմ, սերովբէ
 Եւ զի՛ բնաւ ոչ մեկնիս.
 Բան քո ըստ չափ ելանէ,
 Ոչինչ զգամ, համարիս:
 Մխիմ յիրս ձեր դասուն,
 Լուսն յինէն ոք բան մի,
 Ընդ բարս ձեր անկայուն
 Ասել ինչ ո՛չ ունէիս:
 Այսպէս վերաստէ Ադամ՝
 Խոժոռեալ ընդ զուարթունն,
 Եւ յայս անհամբոյր պատգամ
 Դառնայ սրովբէն ընդ կրունկն,
 Արտօսը արկեալ և անդէն
 Թռչի ի բաց հեռանայ,
 Իսկ հարսնածուն լուսեղէն
 Ածէ առ Ադամ գիւայ:
 Այն ինչ յառեալ Ադամայ
 Ի հակն ըստ իւրոյ ազգի
 Մղիս ի ի վեր ամբառնայ
 Սիրախառնիլ և թռչի.
 Իսկ ի տեսիլ հեշտալեացն
 Բանդադուշեալ գլխովին,
 Վոչինչ գտայց ուխտագանց,

Ասէ, աւ ինչ տուաւ կիւն:
Իմ ուխտեալ է չմեղկիլ
Եւ յայս մնամ անդղորդ,
Այլ ի սիրոյ վերջոտնիլ
Իսպառ, և կալ անհաղորդ,
Յի՛նչ ուրեմն ինձ տուան
Սէբ, կիւն, առ ինչ Տէր օրհնեաց,
Յի՛նչ ակնարկէ նորա բան,
Թէ անեցէք... և լուեաց:
Աստ զճակատ յօրինեն
Բնութիւն և հրաման անբուն,
Ո՛ր ելցէ յաղթ ի մարտէն
Եւ մեծ տեղի ճակատուն,
Է՛ր երբեմն այս՝ խնդիր,
Բեր ասել նաև կնճիռն
Այլ գիտութիւն լուսակիր
Բարձ վաղ ուրեմն զկրճիմն:
Եւ որոց ոչն հաւատան
Իսկութեան անշուք բանիս,
Նօթճեմք, զի չեմք դրուժան,
Աւասիկ զհաւատիս:
Է՛ր, է՛ր Ադամ ուխտաւոր,
Մի՛ զառածիլ մեղկութեամբ,
Ուստի ըմպահեալ յահուր
Ձիախորոխտ ընթադրութեամբ,
Ջարկուցանէ զանշաղախն
Յորսայս անդէն առ ետեղբ,
Եւ ընդ գճեալ շէշտ ընդ ակնն
Նկրտի կոփել եղջերբ:
Քաջաբար վերելակեալ
Յընթադրեալն դրախտաճուն,
Յագչի ոչ թերաքամեալ
Եւ ընձուին դէմք քաջարւոյն:
Մեղկութիւն ինչ իցէ այս,
Կամ վայրահար կի՛րք պղտոր
Վայելել զՏեառն ընծայս
Յարի սէր սանձակոտոր:
Ջընութեան ճմլիցէ
Ոք զկզակ ի պախուց
Կամ զօրութեան դնիցէ
Նորա դիմակ զիւր թոյլ կուրծ:
Եւ յի՛նչ չարժի բնութիւն,
Ձի՛նչ օրէնք, սկ հեղինակ,
Ձիցէ՛ ձոյլ յիմարութիւն
Յառնել նմա հակառակ:
Որ յաւակնին զբնութեան
Բունագրօսել պաշտամունս՝
Հրեշտակն ասէ բարձր ի ձայն

Զայնալիսին խելակորոյս:
 Այլ ո՞ մեզ բան ի բերան
 Յամբովկ փութացեալ վիպիս
 Ոճով ասել զամենայն
 Զոր ինչ դիպեալ ամոլից:
 Գամ մի յերկրի՝ հարսն քոյր
 Եւ սրակապան խորանին
 Յանկարկատելի ցելոյր
 Ի պատառուածս, բեկանին
 Բոսորակիր և անօթք
 Մանունք, անտեսք, մազանման,
 Զէ ապաժոյժ այս արդեօք
 Նախկին հեղեալ, սրբագան:
 Թե ի թե հէգ կուսութիւնք
 Սուրան գլին տագնապաւ
 Եւ լուր լինի դատակնիք.
 «Անմեղութիւն, երթ բարեաւ» .
 — Իսկ զի՞նչ հարսն, իսկ զի՞նչ քոյր՝
 «Ո՛հ, ցնցէին մկանունք,
 Եւ խլրտէր և գելոյր
 Եւ շողային վառ աչկունք,
 Մերթ ի գիրկս կուսական
 ձնչէր, պրկէր, մերթ թողոյր:
 Մերթ շօշափէր նա զԱդամ,
 Մերթ հինանայր մերթ ուռնոյր,
 Եւ թռչէին ի սրտէն
 Թառանչք հեշտինք, և հոսէր
 Քիբոն ընդ կուրծս գետօրէն»...
 — Իսկ Ադամ.— «Ինչ ո՞չ կասէր,
 Էր երբեմն զի համբոյր
 Կնքէր կուսին ի շրթունս,
 Մերթ հատկէր, զի ծփիւր,
 ձնչեալ զվարդագեղ պտկունս՝
 Ուռուցելոց ըստ նռանց
 Ստեանց, ի փայլ ի գոյն ձեան,
 Կրծովք իւրով լուսագգեաց
 Եւ բա՛բէ երանութեանն
 Չի տարուբերս անդ, մարմաջ
 Հեշտին՝ անօթն ընտրութեան
 Զգայ... Եւ ի մեղմ յոյժ աւաչ
 Վարդի արհին բալասան...
 Ամէն. եղև պատարագս
 Բնութեան ի հոտ անուշից,
 Եւ ամալք գոտան արտաքս
 Ըստ գրգարանն հեշտալից,
 Յաշխարհ փշոց, ուր Եւայ
 Յարդ իսկ ցաւօք ծնանի,
 Թէ և եկեալ Մեսիայ,
 — Իսկ Ադամ.— «տակաւ քրտնի» :